

5. Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 19 травня 2018 року № 503. *Офіційний вісник України*. 2018. № 23. Ст. 847.

Ключові слова: медична допомога, медичне право, правове регулювання медичної допомоги, первинна медична допомога.

Ключевые слова: медицинская помощь, медицинское право, правовое регулирование медицинской помощи, первичная медицинская помощь.

Key words: medical assistance, medical law, legal regulation of medical care, primary health care.

ГУДЗЬ ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри трудового права та права соціального забезпечення

ВИДИ ДОГОВОРІВ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Існує чимала кількість договорів у сфері соціального забезпечення. Крім того, різні підходи до розуміння даної категорії дають підстави ще більше примножити їх кількість. Систематизація договорів у праві соціального забезпечення шляхом проведення їх класифікації надає можливість розгорнуто їх описати; визначити групи, яким властиві відмінні ознаки, тощо.

Впорядкувати будь-які об'єкти, явища, процеси, характеристики тощо можна, здійснивши їх класифікацію, найважливішим завданням якої є поєднання різних елементів, що часто можуть суперечити один одному, пошук таких суперечностей і їх усунення, а потім – формування уніфікованої, чіткої, єдиної, логічної, доступної для розуміння системи.

Для здійснення класифікації фундаментальне значення має обрання вдалих критеріїв для розмежування елементів усієї існуючої сукупності договорів, чому свого часу присвячувало увагу багато правників.

Так, Ю.А. Тихомиров диференціює усю багатоманітність договорів за суб'єктом і сферою застосування на: господарські, орендні, кредитні, у царині праці, міждержавні, управлінські, суспільні (між жителями міст, приміром) [1, с. 28, 30]. Із даного ряду логічно «виділяються» міжнародно-правові та управлінські договори. Крім цього, поза увагою науковця залишилася й низка інших договорів (наприклад, сімейні та договори у сфері соціального забезпечення). Тобто, така класифікація як основа для досліджуваної нами сукупності договорів не є вдалою.

Заслугує на увагу класифікація договорів у монографії А.М. Лушнікова, М.В. Лушникової, Н.Н. Тарусиної «Договори в сфері семьи, труда и социального обеспечения (цивилистическое исследование)». Вчені поділяють їх на: соціально-забезпечувальні договори та міжнародні договори [2, с. 4]. Поділ на два види є досить узагальненим, але дає

можливість усередині двох цих груп визначити низку інших видів, які можна виокремити, враховуючи їх власні особливості.

Наприклад, за суб'єктним складом договори у праві соціального забезпечення доцільно диференціювати на два види. Найбільш поширений, вочевидь, формат – це двосторонні договори. Сторони можуть бути різними через велику багатоманітність видів підтримки, способів її здійснення, розгалужену систему соціальних служб, фондів тощо: надавач та отримувач соціальної послуги (натуральної допомоги) у договорі про надання соціальної послуги; недержавний пенсійний фонд та його вкладник (у пенсійному контракті) тощо.

Для надання окремих видів соціального забезпечення характерним є укладання тристоронніх договорів. Мова йде, у першу чергу, про договори медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій, відповідно до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», де сторонами є: надавач медичної послуги, який може залучати інших осіб для її надання, замовник (який зобов'язується її оплачувати), пацієнт. Чинне законодавство передбачає використання й інших тристоронніх договорів. Так, Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» закріплює можливих суб'єктів страхування: пенсійний фонд (або страхова організація, банк тощо), учасника недержавного пенсійного забезпечення та вкладника (це може бути і одна особа). Більше того, у разі запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування, такими сторонами буде: Фонд соціального страхування (або страхова організація), медичний заклад і застрахована особа (потенційний пацієнт).

Крім цього, виокремлюючи серед видів договорів у праві соціального забезпечення міжнародні договори, слід вказати, що вони також можуть бути як дво-, так і багатосторонніми.

Наступним критерієм класифікації договорів у праві соціального забезпечення є сфера їх застосування: 1) міждержавні; 2) національні (Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні від 23 серпня 2016 р., у якій закріплюються, зокрема, питання загальнообов'язкового державного соціального страхування; соціального захисту працюючих тощо); 3) галузеві або міжгалузеві угоди (наприклад, Галузева угода на 2018-2020 роки між Міністерством інфраструктури України, Федерацією роботодавців транспорту України та профспілками працівників цивільної авіації містить окремий розділ (8), присвячений соціальним гарантіям, пільгам та компенсаціям, який починається із домовленості про сприяння створенню недержавного пенсійного фонду з метою здійснення недержавного пенсійного забезпечення працівників галузі); 4) регіональні (наприклад, Регіональна угода між Вінницькою обласною державною адміністрацією, Вінницькою обласною радою, організацією роботодавців та Федерацією профспілок Вінницької області на 2011-2015 роки); 5) локальні (наприклад, Колективний договір Національного університету «Одеська юридична академія» на

2015-2020 роки від 15 травня 2015 року містить Розділ 4. «Соціальна сфера НУ «ОЮА»); 6) індивідуальні. Проте така класифікація договорів цінна, на нашу думку, лише в якості напрацювань теорії права соціального забезпечення, адже у ній зібрані договори абсолютно різної правової природи, які скоріше складають сукупність, а не систему.

Договори у праві соціального забезпечення видається можливим розділити і на основі кількісного складу суб'єктів, а також інтересу, який є його об'єктом, на: індивідуальні (між двома-трьома суб'єктами) та колективні (в залежності від рівня соціального діалогу між різними, частіше за все, колективними суб'єктами).

Крім цього, за національною належністю досліджувані договори можна поділити на чинні міжнародні договори України та національні. Окреме місце займають індивідуальні договори.

Абсолютно всі договори у праві соціального забезпечення можна поділити на групи, залежно від рівня акту, в якому передбачається можливість його укладення та сфера застосування. Так, це можуть бути ті, які передбачаються у законах, і ті, укладання яких регулюється на рівні підзаконного нормативно-правового акту.

На нашу думку, найбільшу ясність та чіткість у розуміння системи договорів у праві соціального забезпечення внесе поділ їх на дві групи: нормативно-правові та індивідуальні із деталізацією видів в межах кожної із них. Основна відмінність між даними групами договорів у тому, що одні із них визнаються в якості джерел права соціального забезпечення, інші – лише використовуються для упорядкування відносин між окремими суб'єктами.

Нормативно-правовий договір – акт договірної природи, у якому встановлюються обов'язкові для багаточисельного і формально не детермінованого кола осіб, розраховані на неодноразове використання правила поведінки (норми права), дія якого не припиняється залежно від того, виникли чи припинились відносини, на які він направлений [3, с. 335]. По суті, це такий договір, у якому закріплюються норми права. Нормативні договори, у свою чергу, поділяються на міжнародні договори та колективні договори і угоди (акти соціального діалогу щодо питань соціального забезпечення); за змістом: комплексні та спеціальні.

Іншу велику групу договорів у праві соціального забезпечення складають індивідуальні договори. На відміну від нормативно-правових договорів, вони характеризуються визначеністю адресанта прав і обов'язків, закріплених у ньому; одноразовістю застосування його норм (або власне акту в цілому); припиненням дії договору після його реалізації.

Отже, слід дійти висновку, що існує велика кількість критеріїв для класифікації договорів у праві соціального забезпечення. Це пояснюється, передусім, глибоко теоретичним характером даного питання, а, отже, – тісною залежністю між напрацьованими результатами дослідження та ступенем узагальнення або деталізації матеріалу авторами, впливом суб'єктивного уявлення про опрацьовану сукупність договорів у процесі виявлення їх спільних та відмінних рис з метою групування

їх за видами. Більше того, така ситуація дозволяє виявляти все нові і нові відмінності між існуючими видами договорів, а, отже, – пропонувати нові критерії для класифікації.

Проте, найбільш важливою класифікацією, на нашу думку, є поділ усієї сукупності досліджуваних договорів на нормативні та індивідуальні договори. Одночасно із теоретичним значенням, така диференціація несе і вагоме практичне навантаження, адже впливає на правильне і чітке висвітлення їх у чинній нормативно-правовій базі, закріплення порядку та сфери їх застосування, процедури укладання та їх подальшої динаміки, а, крім цього, – суттєво спрощує та полегшує застосування норм права, а, отже, позитивно відзначається на досягненні найбільш глобальної цілі – ефективної реалізації права людини на соціальний захист.

Список використаної літератури:

1. Тихомиров Ю.А. Договор как регулятор общественных отношений. *Правоведение*. 1990. № 5. С. 27-35.
2. Лушников А.М., Лушникова М.В., Тарусина Н.Н.. Договоры в сфере семьи, труда и социального обеспечения (цивилистическое исследование): учебное пособие / А.М. Лушников, М.В. Лушникова, Н.Н. Тарусина; Ярослав. гос. ун-т, 2008. Ярославль: ЯрГУ, 2008. 432 с.
3. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навч. посібник / Б. І. Сташків. Чернівці : ПАТ «ПВК «Десна», 2016. 692 с.

Ключові слова: договір, види договорів, соціальне забезпечення.

Ключевые слова: договор, виды договоров, социальное обеспечение.

Key words: contract, kinds of contracts, social security.

БУРЛАЧЕНКО ДМИТРО ВОЛОДИМИРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ НАГЛЯДУ І КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ

Правовідносини з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю разом з індивідуальними і колективними правовідносинами утворюють систему правовідносин у сфері праці. Особливістю правовідносин із нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю є те, що в них реалізуються загальносоціальні інтереси, на відміну від індивідуальних і колективних трудових правовідносин.

Певну специфіку має й суб'єктний склад зазначених правовідносин. Суб'єктами наглядово-контрольних правовідносин є уповноважені державні органи, що здійснюють функції нагляду і контролю за